

Amodau Gwaith

Rheolau Cyflenwi: Gweithredu Prin Gyflenwi

UCAC | yr undeb sy'n diogelu athrawon a darlithwyr Cymru

Rheolau Cyflenwi: Gweithredu Prin Gyflenwi

1. Cefndir

Mae'r daflen wybodaeth hon yn seiliedig ar y manylion sydd wedi'u cynnwys yn y *School Teachers' Pay and Conditions Document 2009*. Nid oes fersiwn Cymraeg o'r *STPCD*, ac felly mae dyfyniadau o'r ddogfen yn y Saesneg gwreiddiol, er mwyn osgoi amwysedd o ran dehongliad.

Daeth gofyniad statudol yn weithredol 1 Medi 2009, sef mai dim ond yn anaml y bydd athrawon yn gwneud gwaith cyflenwi yn lle cyd-weithwyr. Ond beth yw ystyr y cymal "*rarely cover*"?

Er nad yw'r *School Teachers' Pay and Conditions Document 2009* yn cyfeirio at nifer penodol o wersi ar gyfer athrawon unigol nac ar gyfer ysgol gyfan, mae'n cynnwys arweiniad am y disgwyladau a diffiniad o gyflenwi.

"The absence of the person(s) who has been timetabled to take the class or group is the trigger for cover." (Adran 4, paragraff 59, tud. 208 *STPCD 2009*)

Ar gyfer Prin Gyflenwi¹ (*Rarely Cover*) mae'r pwyslais ar sefyllfaoedd na ellir eu rhagweld. *Foreseeable* ac *unforeseeable*, yw'r geiriau allweddol yn y ddogfen.

O hyn allan, ni ddylai unrhyw athro gyflenwi ar gyfer cyd-weithiwr os oedd modd rhagweld yr absenoldeb.

2. Rhagweladwy ac anrhagweladwy

Beth sydd yn rhagweladwy / *foreseeable*?

Mae Adran 4 y *STPCD 2009*, yn cyflwyno rhai syniadau.

"Foreseeable circumstances" for the school include events that are foreseeable on the basis of historic experience; events that are foreseeable in the normal local experience; and events that may be expected as part of the evolving pattern of provision. (Para 50, tud. 207)

---

¹ Defnyddir y term Prin Gyflenwi yn hytrach na Chyflenwi'n Anaml oherwydd mai dyma'r cyfieithiad a ddefnyddir gan Lywodraeth y Cynulliad.

Dylai'r Pennaeth ystyried yr holl wybodaeth sydd ar gael yn yr ysgol am batrymau absenoldeb yn y blynyddoedd cynt. Mae pob un o'r digwyddiadau hyn yn rhagweladwy (hyd yn oed os nad oes dyddiad pendant ar gael cyn cychwyn y flwyddyn ysgol) a bydd disgwyl i'r ysgol drefnu cyflenwi ar eu cyfer, ymlaen llaw:

- cyfarfodydd amrywiol, e.e. safoni gwaith disgyblion, pontio cynradd / uwchradd, partneriaid addysg darpariaeth 14-19, rheoli perfformiad
- cystadlaethau amrywiol, e.e. chwaraeon, cerddoriaeth, siarad cyhoeddus, Eisteddfodau Cylch a Sir yr Urdd
- teithiau blynyddol (undydd neu hirach), e.e. gwaith maes pynciau amrywiol; ymweliad â gwlad dramor / gwyliau, ymweliad â'r theatr neu gyngerdd
- sioe neu gyngerdd yr ysgol
- arholi ar gyfer Byrddau Dyfarnu
- arolygu ar gyfer Estyn
- cyrsiau lleol a chenedlaethol (cyrsiau'r AALI, CBAC ac ati)
- absenoldeb am resymau personol pan fydd yr athro wedi rhybuddio'r ysgol ymlaen llaw, e.e. apwyntiad ysbyty, absenoldeb gyda chaniatâd i ofalu am aelod o'r teulu
- ar ôl y diwrnod cyntaf o absenoldeb anrhagweladwy, dylid cyfrif bod yr absenoldeb yn rhagweladwy nes bod yr athro'n dychwelyd i'r gwaith

Beth sydd yn anrhagweladwy?

Nid oes diffiniad yn y *STPCD* o beth sydd yn anrhagweladwy, ond mae'n debygol mai'r unig sefyllfaoedd sydd wir yn anrhagweladwy (*unforeseeable*) yw'r bore cyntaf o salwch annisgwyl ac argyfwng personol annisgwyl.

Ar y diwrnod cyntaf o absenoldeb salwch annisgwyl neu argyfwng personol, dylai'r ysgol ystyried pob cam posibl a gwneud pob ymdrech i sicrhau nad oes angen i athro yn yr ysgol gyflenwi.

Os nad yw'n bosibl trefnu cyflenwi ar gyfer y wers / gwersi cyntaf o absenoldeb, dylai fod yn bosibl gwneud trefniadau priodol ar gyfer gweddill gwersi'r diwrnod.

O'r ail ddiwrnod o absenoldeb ymlaen, ni ddylai athro yn yr ysgol gyflenwi.

3. Cyfrifoldebau'r Pennaeth

Mae Adran 2 y *STPCD 2009* yn nodi'r canlynol fel rhan o gyfrifoldeb y Pennaeth:

Para. 57.4.4 tud.115

ensuring that –

a) there is in place a clear policy and robust system that does not require teachers to provide cover other than rarely. A robust system would be expected to deal with all foreseeable events and should take into account the school's historic patterns of absence. A robust system would not be expected to deal with events that are not foreseeable.

b) the provision of cover for the person who has been timetabled to take a particular class or group is shared equally among all teachers in the school (including the head teacher), taking account of their teaching and other duties and of the need to ensure that teachers and the head teacher may be required to cover only rarely, in the case of circumstances that are not foreseeable;

Mae hefyd yn ofynnol i'r Pennaeth sicrhau bod yr ysgol yn cyhoeddi **calendr ac amserlen** ar gyfer y flwyddyn addysgol. Dylai'r calendr nodi'r digwyddiadau sydd wedi'u cynllunio ar gyfer y flwyddyn addysgol, e.e. addysgu tu allan i'r dosbarth, nosweithiau rhieni, diwrnodau HMS, safoni ac ati. Wrth baratoi'r calendr a'r amserlen dylai'r ysgol:

- ymgynghori gyda staff a chynrychiolwyr undebol
- gynllunio unrhyw newidiadau mewn da bryd (*well in advance*)
- wneud defnydd priodol /addas o staff, gan ystyried eu sgiliau, profiad a chymwysterau

Gall patrwm amserlen yr ysgol amrywio dros y flwyddyn, e.e. gall ysgol sicrhau cyfleoedd ar gyfer digwyddiadau yn ystod y flwyddyn wrth drefnu amserlen sydd yn dilyn un patrwm am 36 wythnos, a phatrwm gwahanol am weddill yr amser. Bydd ysgolion yn trefnu eu patrymau'u hunain.

Gellir gwneud newidiadau i galendr ac amserlen yr ysgol yn ystod y flwyddyn, ond dylai hyn ddigwydd am resymau addysgiadol dilys, - e.e. absenoldeb hir dymor aelod o staff neu ddatblygiadau addysgiadol pwysig. Ni ddylai newidiadau o'r fath ddigwydd yn aml.

Wrth wneud unrhyw newidiadau, mae'n bwysig ymgynghori â'r staff ac undebau, a diogelu staff rhag llwyth gwaith ychwanegol.

Mae'n bwysig, hefyd, i ysgolion beidio gwaethygu telerau ac amodau gwaith athrawon wrth baratoi polisi a chyfundrefn ar gyfer Prin Gyflenwi. Gan ystyried holl waith ychwanegol gwirfoddol athrawon, a'r ffaith nad oes ganddynt yr hawl i ddewis eu gwyliau, mae'n bwysig parhau i ganiatáu absenoldebau am resymau personol pan fo angen.

4. Cyfrifoldebau athrawon yr ysgol

Mae'n parhau'n rhan o gyfrifoldeb athro i gyflenwi, ond dim ond o dan yr amodau canlynol:

72.9.1 subject to sub-paragraph 9.2, supervising and so far as practicable teaching any pupils where the person timetabled to take the class is not available to do so;

72.9.2 teachers should be required to cover only rarely, and only in circumstances that are not foreseeable;

72.9.3 sub-paragraph 9.2 does not apply to teachers who are employed wholly or mainly for the purpose of providing such cover

(STPCD 2009 Adran 2 tud. 127)

Mae'r gofynion hyn yn berthnasol i'r Pennaeth, Dirprwy Bennaeth a Phennaeth Cynorthwyol; maent yn berthnasol i athrawon sydd ar gytundeb parhaol, cyfnod penodol neu byr dymor a *pro rata* ar gyfer athrawon rhan amser.

Nid ydyw'n gyfreithlon i ddefnyddio athro i gyflenwi yn ystod ei gyfnod Cynllunio, Paratoi ac Asesu:

The guaranteed PPA time of teachers at a school forms part of the legal conditions of employment and cannot be used for cover.

(STPCD 2009 Adran 4 Para. 56 tud 208)

5. Strategaethau rheoli cyflenwi

Mae'r STPCD 2009 yn nodi'r canlynol fel strategaethau i reoli cyflenwi:

Athrawon Cyflenwi

Gellir defnyddio athrawon cyflenwi ar gyfer **pob math o absenoldeb**.

Mewn achos o absenoldeb tymor canolig, bydd angen sicrhau bod athro cyflenwi cymwysedig addas wedi'i apwyntio dros dro (neu o ddydd i ddydd) i

addysgu'r pwnc. Bydd angen i bob ysgol wneud defnydd priodol o athro cyflenwi cymwysedig addas mewn achos o absenoldeb hir dymor.

Athrawon wedi'u cyflogi (yn bennaf neu'n gyfan gwbl) at bwrpas cyflenwi -“floating teachers”

Nid oes cyfyngiad ar oriau cyflenwi athrawon sydd wedi'u cyflogi (yn bennaf neu'n gyfan gwbl) at bwrpas cyflenwi.

Arolygu (Cover supervision)

Mae hawl defnyddio pobl nad ydynt yn athrawon cymwysedig i arolygu ar gyfer absenoldeb **byr dymor yn unig**, ond mae amodau i hyn:

To the extent that, during the period of cover, such persons are involved in specified work, they must operate subject to the regulations made under section 133 of the 2002 Education Act and accompanying guidance. (Adran 4 para. 85 tud 212)

Mae'n gyfrifoldeb ar y Pennaeth i sicrhau bod unrhyw berson a ddefnyddir yn y modd yma wedi derbyn hyfforddiant addas, yn enwedig o ran rheoli ymddygiad disgyblion. Mae'r fath hyfforddiant yn angenrheidiol.

Mae'r *STPCD* yn awgrymu bod y defnydd o berson i arolygu yn y modd yma yn fwy effeithiol pan mae gwaith wedi'i osod ar gyfer y disgyblion neu lle mae modd i'r disgyblion weithio'n annibynnol, e.e. mewn Canolfan Dysgu TGCh yn yr ysgol. Mae'r ddogfen yn pwysleisio na ddylid gosod pwysau ychwanegol gormodol ar athrawon i baratoi, cynllunio ac asesu. Awgrymir datblygu banciau o waith at y bwrpas a/neu apwyntio arolygydd (*cover supervisor*) i Flwyddyn, Adran neu Gyfadran i gefnogi gwaith gweinyddol athrawon, ac i gymryd rhan mewn cynllunio a pharatoi cyflenwi pan fo angen.

Cynorthwywyr Dosbarth Lefel Uwch (CDLU)

Prif waith CDLU / *HLTA* yw cefnogi a helpu athrawon. Gellir defnyddio CDLU ar gyfer **cyflenwi byr dymor yn unig**, ond dylid ystyried yr effaith negyddol o'u 'benthyg' a'u symud yn rheolaidd oddi wrth weithgareddau a gynlluniwyd gyda'r athrawon maent fel rheol yn eu cefnogi. Mae'r *STPCD* yn pwysleisio'n bennaf bwysigrwydd safon addysg disgyblion.

Er bod hawl cyfreithlon erbyn hyn i ddefnyddio staff heblaw athrawon ar gyfer **cyflenwi byr dymor**, cred UCAC mai dim ond athrawon cymwysedig ddylai fod â gofal dosbarth cyfan. Gwaith athrawon yw addysgu; gwaith cynorthwywyr yw cynorthwyo!

Mae UCAC, hefyd, yn ymwybodol o'r gost ariannol i ysgolion o dalu am gyflenwi. Mewn ymateb i hyn, rydym yn parhau i alw ar Lywodraeth y

Cynulliad i ariannu ysgolion mewn ffordd sydd yn cydnabod gofynion y cytundeb llwyth gwaith - a byddwn yn parhau i bwysu am ariannu teg a digonol. Buasem yn gwerthfawrogi unrhyw wybodaeth am gostau cyflenwi fel tystiolaeth bellach i'w defnyddio pan fyddwn yn trafod gyda Llywodraeth y Cynulliad a'r *School Teachers' Review Body* ar ran y Llywodraeth yn San Steffan.

Beth am weithgareddau addysgu tu allan i'r dosbarth?

Yn ôl Adran 4 y *STPCD 2009*, mae rôl estynedig staff cymorth yn caniatáu cyfleoedd i ysgolion ystyried defnyddio oedolion addas, yn hytrach nag athrawon, i ymgymryd ag ymweliadau addysgiadol. Cred UCAC mai presenoldeb yr athro pwnc sydd yn caniatáu gwerth gorau'r cyfleoedd addysgiadol, e.e. os nad yw athro'r dosbarth yn bresennol ar gyfer ymweliad â'r theatr, cyngerdd, gwaith maes neu chwaraeon, nid oes modd cael trafodaeth lawn am y profiad ar ôl dychwelyd i'r ysgol. Mae'r un peth yn wir am lawer o feysydd - mae angen arbenigedd yr athro pwnc, neu nid oes modd manteisio ar yr holl gyfleoedd addysgiadol sydd ynghlwm â'r gweithgaredd.

A oes hawl defnyddio amser a enillwyd (*gained time*)?

Yn fersiwn 2008 o'r *STPCD*, nodwyd bod modd defnyddio *gained time* ar gyfer cyflenwi, ond byddai'n rhaid cyfrif hyn tuag at y cyfanswm oedd yn cael ei ganiatáu bryd hynny o 38 awr o gyflenwi. Mae Adran 4 para. 77 tud. 210 o'r *School Teachers' Pay and Conditions' Document 2009* yn nodi rhestr o dasgau y byddai'n rhesymol i Bennaeth gyfarwyddo athro i'w cyflawni ar yr adegau hyn, ond nid yw cyflenwi ar gyfer cyd-weithwyr yn un ohonynt.

6. Crynodeb o Brif Gyfrifoldebau'r Pennaeth

- Llundio polisi clir a chreu cyfundrefn gadarn i sicrhau mai dim ond cyflenwi pan nad oedd modd rhagweld yr absenoldeb y mae athrawon yr ysgol
- Sicrhau bod unrhyw gyflenwi am ddigwyddiadau nad oedd modd eu rhagweld yn cael ei rannu'n deg rhwng holl athrawon yr ysgol, gan gynnwys y Pennaeth
- Diogelu amser CPA, gan fod amser CPA yn rhan o amodau gwaith cyfreithiol athrawon, ac nid oes hawl ei ddefnyddio at unrhyw bwrpas arall
- Sicrhau bod athrawon sydd ar gytundeb parhaol, cyfnod penodol neu byr dymor yn derbyn yr un driniaeth o ran Prin Gyflenwi, a bod athrawon rhan amser yn cael eu defnyddio *pro rata* i bwrpas cyflenwi
- Monitro a dadansoddi patrwm absenoldebau (sydd wedi eu cynllunio ac sydd heb eu cynllunio) a lefelau cyflenwi, a rheoli'r rhain yn addas
- Rheoli absenoldebau, er mwyn lleihau'r effaith ar ddisgyblion
- Sicrhau bod yr aelod o staff ategol sydd yn gyfrifol am weinyddu trefniadau cyflenwi yn cadw cofnod o faint o gyflenwi a gyflawnir gan bob athro (a staff eraill, os yn berthnasol)
- Yn dilyn ymgynghoriad gyda staff a'r undebau, cyhoeddi amserlen a chalendr o ddigwyddiadau'r flwyddyn
- Sicrhau rheolaeth effeithiol o athrawon cyflenwi, gan ystyried eu hanghenion addysgu a datblygiadol; mae gan athrawon cyflenwi nad ydynt yn gyflogedig o ddydd i ddydd yr hawl *pro rata* i delerau ac amodau gwaith a fwynheir gan athrawon eraill yn yr ysgol

Dylai'r ysgol ddarparu:

- mynediad i Ddatblygiad Proffesiynol Parhaus i gynnal safonau eu gwybodaeth bynciol, pedagogeg a rheoli ymddygiad
- cyfnod anwytho (*induction*) i'r ysgol gyda deunyddiau sydd yn berthnasol i'w cyfnod cyflogaeth
- cynlluniau byr dymor a thymor canolig syml sydd hefyd yn diffinio'r disgwyliadau addysgu, yr adnoddau i'w defnyddio, y disgwyliadau ar gyfer y dosbarth a'r gwaith cartref i'w osod
- gwybodaeth am allu a chyrrhaeddiad disgyblion yn y dosbarth

7. Crynodeb o Reolau Cyflenwi Medi 2009

Yn gyffredinol

- Ni ddylid defnyddio athro yn yr ysgol ar gyfer unrhyw waith cyflenwi os oedd modd rhagweld yr absenoldeb
- Nid ydyw'n gyfreithlon i ddefnyddio athro i gyflenwi yn ystod ei gyfnod Cynllunio, Paratoi ac Asesu
- Mae rhannu dosbarth rhwng dosbarthiadau athrawon eraill yn cyfrif fel gwaith cyflenwi
- Nid oes cyfyngiad ar oriau cyflenwi athrawon sydd wedi'u cyflogi (yn bennaf neu'n gyfan gwbl) at bwrpas cyflenwi
- Mae hawl gwneud newidiadau i galendr ac amserlen yr ysgol yn ystod y flwyddyn am resymau addysgiadol dilys ac yn dilyn ymgynghoriad gyda'r staff a'r undebau. Dylid diogelu staff rhag llwyth gwaith ychwanegol

Cyflenwi mewn achos o salwch / absenoldeb annisgwyl

- Ar y diwrnod cyntaf o absenoldeb annisgwyl, dylai'r ysgol ystyried pob cam posibl, a gwneud pob ymdrech i sicrhau nad oes angen i athro yn yr ysgol gyflenwi
- Os nad yw'n bosibl trefnu cyflenwi ar gyfer y wers / gwersi cyntaf, dylai fod yn bosib gwneud trefniadau ar gyfer gweddill gwersi'r diwrnod
- O'r ail ddiwrnod o absenoldeb ymlaen, ni ddylai athro yn yr ysgol gyflenwi
- Dylid trefnu athrawon cyflenwi addas ar gyfer absenoldeb tymor canolig a hir dymor

Absenoldebau hir dymor eraill

- Dylid trefnu athrawon cyflenwi addas, ymlaen llaw, ar gyfer absenoldebau hir dymor megis mamolaeth, secondiad

Absenoldebau sydd wedi eu trefnu ymlaen llaw

- Mewn achos digwyddiad sydd wedi'i drefnu ymlaen llaw, ni ddylai athro yn yr ysgol gyflenwi

Dyma restr o swyddogion cyflogedig UCAC – mae croeso mawr i chi gysylltu â nhw am gyngor pellach:

- Elaine Edwards, Ysgrifennydd Cyffredinol - elaine@athrawon.com
- Eryl Owain, Swyddog Maes y Gogledd – eryl@athrawon.com
- Dilwyn Roberts-Young, Swyddog Maes y De – dilwyn@athrawon.com
- Rebecca Williams, Swyddog Polisi – rebecca@athrawon.com

Neu ffoniwch swyddfa UCAC ar 01970 639950.

Diweddarwyd Medi 2009

UCAC
Undeb
Cenedlaethol
Athrawon
Cymru

Prif Swyddfa UCAC, Ffordd Penglais, Aberystwyth,
Ceredigion SY23 2EU

ffôn: 01970 639950 | ffacs: 01970 626765 | ucac@athrawon.com

www.athrawon.com